Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:5

med anledning av motion om redovisning av fackföreningsavgift vid utbetalning av garantibelopp enligt lagen om statlig lönegaranti vid konkurs

Motionen

I motionen 1977/78:614 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s) anförs:

Fackföreningarna har i allt större utsträckning överenskommelser med arbetsgivaren att denne från lönen drar och redovisar fackföreningsavgiften.

När ett företag går i konkurs övertas utbetalningarna av den statliga lönegarantin och bevakning utförs av konkursförvaltare hos länsstyrelsen. Trots att fullmakter och bevakning på fackföreningsavgiften översänts till länsstyrelsen, anser länsstyrelsen det ej vara en uppgift för den att handlägga dessa avdrag.

Med hänvisning till det anförda yrkar motionärerna att riksdagen beslutar anmoda regeringen att ta sådant initiativ att länsstyrelserna åläggs att redovisa fackföreningsavgifterna till resp. fackförening i samband med utbetalning av lön enligt statlig lönegaranti i de fall denna skyldighet är reglerad i kollektivavtal för det företag utbetalningen avser.

Gällande rätt m. m.

Enligt lagen (1970:741, ändrad 1975:1250 och 1261) om statlig lönegaranti vid konkurs svarar staten för betalningen av arbetstagares fordran hos arbetsgivare som har försatts i konkurs. Garantin omfattar dels löne- och pensionsfordringar, dels vissa konkursansöknings- och konkurskostnader. Beträffande löne- och pensionsfordringar gäller följande regler: Fordringen skall ha förmånsrätt enligt 12 § förmånsrättslagen, vilket bl. a. innebär att den inte får vara äldre än ett år räknat från det konkursansökan gjordes. Lönegarantin omfattar också lön under uppsägningstid av högst sex månader. Garantin är för varje arbetstagare begränsad till ett belopp motsvarande tolv gånger det vid konkursbeslutet aktuella basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

När garantibelopp enligt lagen betalas ut inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Utbetalningarna ombesörjs av länsstyrelserna.

Rätt till betalning tillkommer enligt 11 § lagen i princip enbart arbetstagaren och inte den som förvärvat lönefordringen från honom. Tidigare fanns bara ett undantag från denna princip. Denna undantagsregel, som fortfarande gäller, innebär att garantin omfattar även lönefordran som *efter* konkursbe-

slutet överlåtits till arbetstagarens fackliga organisation eller till fond i vars förvaltning organisationen deltar. Efter en lagändring (prop. 1975/76:19, InU 1975/76:25) täcker garantin också bl. a. facklig medlemsavgift under förutsättning att avgiften före konkursen innehållits men inte betalats ut av arbetsgivaren. Syftet med lagändringen var att hindra att arbetstagare blir tvingad att betala sin medlemsavgift två gånger.

Som nyss nämnts är länsstyrelse utbetalningsmyndighet. Länsstyrelsen har därvid att fullgöra arbetsgivares skyldigheter i fråga om skatteavdrag, beslut om införsel eller utmätning i lön och kontrolluppgifter för inkomsttaxering (18 § lönegarantikungörelsen, 1970:745). Närmare föreskrifter om tillämpningen av lönegarantikungörelsen utfärdas av riksskatteverket (RSV). I skrivelse den 8 november 1977 till LO-förbundens Rättsskydds AB om lönegaranti och fackföreningsavgift har RSV uttalat som sin uppfattning att det inte föreligger någon skyldighet för länsstyrelse att inom ramen för lönegarantibestämmelserna innehålla och utbetala medlemsavgift till facklig organisation. Verket nämner dock att arbetstagare genom fullmakt kan uppdra åt länsstyrelse att dra av och betala ut belopp motsvarande den fackliga avgiften.

Beträffande arbetssituationen på länsstyrelserna vid handläggningen av utbetalningsärendena har RSV anfört följande i remissyttrande den 1 december 1977 över konkurslagskommitténs delbetänkande Konkursförvaltning (SOU 1977:29):

Trycket på länsstyrelserna i utbetalningsdelen är idag mycket hårt. På flera länsstyrelser i län, där företagskonkurser med många arbetstagare inträffat, är också personalsituationen ansträngd. För att tillgodose arbetstagarnas rättmätiga intresse att få lön i rätt tid måste länsstyrelserna i samråd med konkursförvaltaren i vissa situationer finna praktiska lösningar som delvis går vid sidan av den ordning som gällande lagstiftning anvisar. RSV har med hänsyn till lönegarantilagstiftningens syfte och de komplikationer för konkursförvaltningen en försenad löneutbetalning kan innebära i flera fall sanktionerat sådana lösningar. Enligt RSV föreligger ett starkt behov att lagstiftningen ses över i berörda avseenden. Förslagsvis kunde dels konkursförvaltaren ges möjlighet att använda tillgängliga medel för att utbetala löner som omfattas av lönegarantin, dels länsstyrelsen ges möjlighet att utan en tyngande administrativ ordning förskottera lönegarantimedel till ett konkursbo som saknar egna medel.

Utskottet

Vid arbetsgivares konkurs garanteras arbetstagarnas löner enligt bestämmelser som har meddelats i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs och lönegarantikungörelsen. Lönegarantisystemet började tillämpas år 1971. Det ändrades hösten 1975 på en rad punkter efter en översyn gjord inom arbetsmarknadsdepartementet.

När lönegarantin träder i funktion betalas garantibeloppen (lönerna) ut av länsstyrelsen. I vissa kollektivavtal har överenskommits att arbetsgivaren

skall medverka vid uppbörden av facklig medlemsavgift. I den föreliggande motionen 614 av Maj-Lis Landberg m. fl. (s) kritiseras att länsstyrelserna vid utbetalning av garantibelopp inte anser det vara en uppgift för dem att handlägga uppbördsärenden av det slaget. Motionärerna yrkar att regeringen skall anmodas att ta initiativ av innebörd att länsstyrelserna åläggs att redovisa fackliga medlemsavgifter till resp. fackförening vid utbetalning av garantibelopp. Det förutsätts härvid att den tidigare arbetsgivarens skyldighet att göra avdrag på lön för avgiften är reglerad i kollektivavtal.

I ett fall omfattas fackliga medlemsavgifter av lönegarantisystemet, nämligen om arbetsgivaren före konkursen innehållit men inte redovisat avgifter till den fackliga organisationen. I övrigt gäller vid utbetalning av garantibelopp att länsstyrelserna endast har att fullgöra arbetsgivares skyldigheter i fråga om skatteavdrag, beslut om införsel eller utmätning i lön och kontrolluppgifter för inkomsttaxeringen.

För motionärernas önskemål om att vidga länsstyrelsernas åligganden talar att det har blivit en allt vanligare ordning att arbetsgivarna i kollektivavtal tar på sig uppgiften att ombesörja uppbörd av fackliga medlemsavgifter. Det är givetvis önskvärt för de fackliga organisationerna att denna för dem smidiga uppbördsform inte upphör då medlemmarna får lön i form av garantibelopp från länsstyrelse. Den enskilde medlemmen bör ha samma intresse, men för honom har saken en särskild betydelse. Fackföreningsavgiften inkluderar nämligen avgift till arbetslöshetskassan. Om en kassamedlem under två månader underlåter att betala kassaavgiften skall han anses ha trätt ut ur kassan. Innebörden härav är att arbetstagaren vid arbetslöshet kan gå miste om kassaersättning, om han har förbisett att han själv måste betala fackföreningsavgiften när han får sin lön från länsstyrelsen.

Frågan har emellertid flera aspekter, bl. a. länsstyrelsernas praktiska möjligheter att i dag ta på sig de vidgade uppgifter som har förordats av motionärerna. Som framgår av yttrandet från riksskatteverket är trycket på länsstyrelserna i utbetalningsärendena redan i dag mycket hårt.

Utskottet har inhämtat att man inom arbetsmarknadsdepartementet överväger att ta upp lönegarantisystemet till ny granskning mot bakgrund av de praktiska problem som framkommit. Utskottet utgår från att även nu behandlade fråga om fackföreningsavgifter tas upp till prövning i samband med en sådan översyn. Med hänvisning härtill synes det inte erforderligt med något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen.

Utskottet hemställer

att motionen 1977/78:614 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 oktober 1978

På arbetsmarknadsutskottets vägnar
EVA WINTHER

Närvarande: Eva Winther (fp), Bengt Fagerlund (s), Jan-Ivan Nilsson (c), Gördis Hörnlund (s), Allan Gustafsson (c), Erik Johansson i Simrishamn (s), Ingrid Ludvigsson (s), Arne Fransson (c), Elver Jonsson (fp), Pär Granstedt (c), Frida Berglund (s), Margaretha af Ugglas (m), Sune Johansson (s) och Lars Ulander (s).

GOTAB 58588 Stockholm 1978